

táruel éléje, mint Adám élé is, ki romantikus „önhittségéből“ végül is visszatalál a Gondviselőhöz.

Természetesnek kell találnunk, hogy a Tragédia magyarázatában is itt köt ki: Adámnak, a romantikusan „önhitt“ lázadónak Istenhez térésében, a másik lázadóval, a „csak azért is“ lázadóval, Luciferrel való harca után. Adám a benne levő „isteni szikra“ jogán lázad — ime a romantikus titanizmus, amely Madáchot is egész életén át fűtötte. A maga erejéből akar alkotni és nem hogy tagadná az eget, inkább meg akarja ostromolni. A másik lázadó, Lucifer — a materialista értéktagadás képviselője — éppen ezt a romantikus önhittséget akarja megkapni benne. Nem azt akarja, hogy Adám megölje magát, inkább azt, hogy beletörődjék a küzdelem, a nagyotakarás, a mást akarási felesleges-voltába.

Valóban, igaz van a szerzőnek: nem értjük meg sem Madáchot, sem a Tragédiát, ha nem értjük meg Adám és Lucifer harcát. Adám a teremtő, romantikus titanizmus képviselője és nem a csalódássorozat törli meg, hanem az, hogy Lucifer, a *dőre tagadás* szelleme — a *semmi*, az *anyag* sivárságával kínálja meg. Adám nem kér ebből a materialista semmiből, mert nem tud kigyógyulni romantikus énjének abból az alapvető érzéséből, hogy a szabad küzdési lehetőség ad értelmet az életnek. Lucifer hiába mondja Adámnak — amit a kor tudománya is mondott Madáchnak — hogy az Isten is csak *bál* (az *anyag* és a *semmi* rabja), Adám nem akar báb lenni és Lucifer itt veszti el vele szemben a csatát.

Igy hozza Barta János szerves összefüggésbe az alkotót művével és úgy érezzük, hogy célja teljes mértékben sikerült. Valóságos regényolvasási izgalmossal éljük át, hogyan vezet el bennünket — az író lelkének, jellemének elemzésén át — az *alkotás*, a *mű* küszöbéig. Mégis azt érezzük, hogy alapvető elgondolása kedvéért, kissé *kikerekíti* mondanivalóját, helyesebben, nem néz szembe azzal a kétségtelen lehangoltsággal, amely a Tragédia olvasását nyomon kíséri. Meggyőzően demonstrálja, hogy a történelmi színek a haldokló *romantikus-spekulatív* metafizika harca a század derekán erőrekapott radikális anyagelvűséggel, de mintha ebben a haroban a „megtérő“ Adám mégis alulmaradna! Adám romantikus titanizmusával ott van baj, hogy nem harcol igazán az elveiért; voltaképp *nem küzdő titán*, csak *fáradhatatlan csalódó* és ez kelti azt az érzést, hogy a vég megnyugtató értelme — az, hogy a szabad erkölcsi cselekvés rangját kaptuk Istentől — inkább csak *ráfüggesztés*, de nem *következmény*.

Mégis az a véleményünk, hogy Barta János könyve hibátlanul szép könyv. Nagy tudás, felelősségtudat és az ügy — az igazság — önfeláldozó szolgálata jellemzi. Nem akar csillogni — kerüli a szellemtörténelmi és lélektani önkényeskedést — de amit mond, arról érezzük, hogy a legmélyebbről fakadt. A Madách-tanítás szempontjából nélkülözhetetlen könyv.

Vajtai István.

Dr. Saád Ferenc, Nevelőállam. Stádium, 1942. 191 lap.

Vitéz Bély Alajos Előszavában útjelzőnek nevezi Saád munkáját, örököseink igazságokkal telerótt útjelzőnek, a nemzet nehéz, göröngyös, de gyakran dicsőséges útján. Ez az útjelző irányt mutat a világtörténelmi legvéresebb eseményei között a jövő felé haladó magyarnak.

Bevezetésében a szerző rámutat arra, hogy az államot és nemzetet kemény próbának alávető háború hatalmas változást és átalakulást hoz magá-

val. Erre valamennyiünknek fel kell készülnünk „Az új idők új szellemét és gondolkodásmódját kell elültetni nemzetünk lelkébe“.

Munkája további során a német, az olasz, a japán és a finn katonai és nemzetnevelés lényegét tárgyalja. Az új politikai, gazdasági rendszer, új harcászati, hadászati elvek, és nem utolsósorban a német ifjúság, az egész német nép „nevelése“ vezethetett csak eredményre. A jellem fejlesztése, a lélek erősítése, az egész nemzet egy irányba való vezetése a cél — Az olaszok vezére is abból indul ki, hogy mindenkinek katonává kell lennie. A hatalmas társadalmi és politikai átalakulás egész építő munkáját a nemzet nevelésével kezdte meg. A római világbirodalom hajdani dicsősége fegyelmezi és teszi öntudatosná az olasz nemzet minden tagját, ez ad neki erkölcsi erőt és megszeretteti vele a „veszélyekkel teli életet“. A világpolitikai tényezővé lett japán nemzet fiait is minden egyéni szempontot a nemzeti közösség érdekeinek vetnek alá. Az önmegtartózkodó és haláltmegvető japán minden japánt testvérek tekint, a nemzetet egy nagy családnak, a császárt pedig a család teljhatalmú és mindenben parancsoló apjának. Az őszinte együttérzés hangján szól végül a szerző a kicsiny, de világtörténelmi hivatást betöltő finn nép katonai és nemzetneveléséről. Az edzett, kitartó, vallásos, erkölcsös, szabadságszerető, közösségért élő, öntudatos finnek csodálatos szociális nevelési rendszert építettek ki. Középiszkolai nevelésük célja: „Élje át a tanuló azt az igazságot, hogy az egyes ember végső fokán a nemzetnek köszönheti létét és művelődési lehetőségeit.“ A finn nép bebizonyította azt, hogy „a becsületes harcból még bukás árán is van feltámadás“.

A rendkívüli eredményeket felmutató négy nép nevelési rendszerének bemutatása után megadja a jövő egyetlen lehetőséget, a tömegnevelésre épülő állam, a „nevelőállam“ fogalmát. A nevelőállamban nemcsak az iskola, hanem minden intézmény nevel. Vezetőképző iskoláiban a pedagógia, a lélektan, a másokkal való bánás elsajátítása a legfőbb tárgyak. A nevelőállam megbecsüli a tehetségeket, világnézeti nevelést ad, a kötelező munkaszolgálat és a katonaság életforma bevezetésével ledönti a választfalakat, és a vallásra, a nemzeti multra, a természetszeretetre épít. — Az eszményi nevelőállam szerint a következőképpen épülne fel: Első helyen áll az édesanya közösségre nevelő tevékenysége, ehhez kapcsolódik a vallás-erkölcsi alapon álló, a testi és szellemi képességeket harmonikusan kifejlesztő, nemzeti érzéssel és katonai szellemmel átítatott iskolai nevelés a „független“ tanítói és tanári segítségével. A nevelőállam tevékenysége folytatódik, ill. kiegészül a közösségi érzést erősítő és a honvédelmi szellemet kifejlesztő ifjúsági (mindkét nembeli!) katonai előképzéssel. (Bőven és alapos tudással szól itt a katonaság szellem felébresztésének különböző lehetőségeiről). A következő lépés az egységes nemzeti szellem kialakítása minden áron, a nemzeti élet minden vonalán, a nemzet összes intézményeiben. A megújított, magyar szellemű irodalomnak és művészeteknek tevékeny szerep jut ebben a létfontosságú nevelésben. Koronája a nemzetnevelésnek a katonai nevelés. Mindez csak a szociális igazságra és emberszeretetre épült nevelőállamban érvényesülhet maradéktalanul. E nélkül az egész csak álomkép, homokra-építés.

Második ezerévünk függ attól, „hogyan használjuk fel a most folyó rettenetes küzdelem tanulságait, lesz-e erőnk, lesz-e emberünk, főleg pedig kitartásunk a meginduló ilyenirányú lendületes alkotó munkához“. Ebből önként adódik, hogy az összalakosság testi-lelki ellenállóképességét a legmagasabb fokokra kell emelni. Becsületességre, bajtársiasságra, felelősségérzetre, közös-

ségi érzetre, istenfélelemre tanítson a nevelőállam új iskolája egy új nevelési rendszer keretében.

Logikusan felépített, elmélyedő tanulmányokra épülő, alapos tudással megírt munka Saád könyve; a problémákat világosan, sok-sok példával alátámasztva, sok-sok idézettel fűszerezve tárgyalja mindenké számára könnyen érthető nyelven. Minden nevelő, aki az új világ szociális érzéstől áthatott magyar fiainak felelős vezetője és irányítója, haszonnal olvashatja Saád gondolatébresztő művét. El kell olvasnia annak is, aki felelőssége teljes tudatában nemcsak beszél az új magyar életről, hanem tettekkel is hozzájárul az új Magyarország további ezer évének kovácsolásához.

Alpár Gyula.

Életelvek — életsorsok. 1. *Epiktétos Kézikönyvecskéje*, vagyis a stoikus bölcs breviáriuma. (Kerényi Károly előszavával, Sárosi Gyula fordításában görögül és magyarul. 1942. 71. old. — 2. *Marcus Aurelius Vallomásai*. (Összeválogatta, fordította és a bevezetést írta Vajda László. 1942. 66 old.) — 3. *Szent Ágoston Vallomásai*. (Bevezetést írta, fordította és összeválogatta Horváth Miklós. 1942. 64 old. — 4. *II. Rákóczi Ferenc Emlékezései és Vallomásai*. (A szemelvényeket fordította és bevezette Geréb László. 1942. 72 old.) — Az *Officina* kiadásai.

A legújabb Utasítások gyakran kiemelik azt a jelentős nevelői hatást, amelyet az irodalom és történelem tanítása során az eredeti alkotásoknak vagy egykorú forrásoknak bemutatása gyakorolhat a növendékek lelkére. A remekművekből vett szemelvények ízlésüket fejlesztik, a naplók, emlékiratok és egyéb feljegyzések pedig mélyebb bepillantást engednek a kornak eszmévilágába, egyben fényt vetnek a nagy egyéniségek jellemére továbbá az életéről és az emberi hivatásról való felfogásukra.

Nevelői munkánkhoz ehhez követelményéhez nyújt segítséget az *Officina* kiadásában megjelent több ízléses kiállítású könyv, amelyek nagy írók, gondolkodók és vezéregyéniségek naplójából, vallomásaiból mutatnak be ügyesen kiválogatott szemelvényeket.

1. *Epiktétos Kézikönyvecskéje* a neves stoikus bölcselőnek azokat az életelveit tartalmazza, amelyeknek feladata a gyakorlati élet kiegyensúlyozottságát, megelégedettségét és higgadt nyugalomát előmozdítani. Kerényi Károly az *Előszó*-ban a stoikus világnézetet beállítja a bölcselői gondolkodás fejlődési sorába. A fordító pedig magyarázatot csatol a műhöz, amelyben a stoikus erkölcsbölcselet és embereszmény sarkalatos fogalmait világítja meg. Fordításában szóhasználata nem mindig következetes (pl. a phantasia kifejezés visszaadása). Erénye, hogy a szöveghűséget sikeresen össze tudja egyeztetni a magyarosság követelményeivel.

2. Szerves folytatása ennek az életszemléletnek *Marcus Aurelius Vallomásai* c. kötet. A bevezetésben Vajda László a filozófuscászár lélekrajzát és erkölcsi jellemképét vázolja mély árnyalású és kifejező vonásokkal. A hű és választékos fordítás ízelítőt ad Marcus Aurelius sajátos stílusából és megérezeteli lelkének állandó feszültségét és nyugtalanságát.

3. *Szent Ágoston Vallomásai* már a kereszténység világába vezetnek. Horváth Miklós bevezetője az átélés és alapos elmélyülés frigyéből született. Ismerteti szt. Ágoston életét, az eretnenségek közül való kiütkeresését, majd irodalmi munkásságát. Fordítása könnyed, kifejező. A szemelvényeknek pedig